

Op opvoeding aangewezen

Ik wilde dit artikel oorspronkelijk vrij theoretisch insteken. Een verhandeling schrijven over de vormende waarde van sport en bewegen en de rol van de docent LO als pedagoog. Ik wilde een brug slaan tussen de *pedagogische bekwaamheid* zoals deze beschreven is in het beroepsprofiel van de docent LO en het moderne *Bildung* denken gericht op de morele vorming van leerlingen. Een logische keuze wanneer je als docent pedagogiek mag werken aan de ALO in Eindhoven. Een recent stagebezoek zorgde ervoor dat het artikel een ander inhoud kreeg.

TEKST GERT JAN VAN DOKKUM

Opvoedingsklimaat

Als opleidingsdocent heb je het voorrecht om regelmatig verschillende scholen te mogen bezoeken. Elk stagebezoek is als een reis naar een ander land. Je stapt tijdelijk in een vreemde cultuur waarin lokale wetten en regels gelden en de bewoners hun eigen gebruiken en gewoontes kennen. Bij zo'n stagebezoek heb je binnen de kortste keren door of je in een land bent beland waar een dictatuur heerst, een communistisch regime of juist een vorm van democratie... allemaal te overzien en pedagogisch open voor discussie, maar af en toe kom je in een land terecht waar anarchie heerst. Afgelopen week kwam ik op zo'n school terecht.

Ik loop vanaf de receptie door de gangen op weg naar de gymzalen. Het is pauze en de aula en alle gangen zitten stampvol leerlingen. Ik zie enkele docenten en een conciërge die samen proberen om de leerlingen enigszins in de gaten te houden. Tevergeefs, muziek uit telefoons, blikjes op de grond, een vechtpartij en een schooltas op zijn kop waar vervolgens, terwijl alle spullen op de grond liggen, mee gevoetbald wordt (dat dan weer wel). Ik zie dat er kinderen weggedoken zitten onder de trap om op deze manier de pauze door te komen. Ik negeer het. Ik heb geleerd om mijn oordeel uit te stellen. Vaak valt het uiteindelijk mee. In de gang voor de gymzalen staan er ook al leerlingen te wachten. Ze proberen een medeleerling in de prullenbak te duwen. Ze stoppen als ik erbij kom staan. De bijna opgefroren leerling kijkt mij opgejaagd aan en lacht ongemakkelijk alsof hij er *ok* mee is. De stagiaire en zijn begeleider komen eraan. Ik geef ze netjes een hand en samen met de klas gaan we naar binnen.

Er wordt nog snel een knietje uitgedeeld aan diezelfde jongen. Tijdens de les gaat het niet veel beter. De student koos voor een twee-vakken les met hoogspringen in één helft van de zaal en een zelf-te-regelen unihockey toernooi aan de andere kant. Het wisselteam plundert de berging op zoek naar een voetbal. Twee jongens gebruiken de unihockey sticks om elkaar pijn te doen. Een groep meiden gaat aan de kant zitten omdat ze er nu al klaar mee zijn (wat ik onder de omstandigheden eigenlijk best begrijp). De student doet enorm zijn best om de groep te managen. Gesprekje hier, een strenge blik daar. Ik heb met hem te doen. Hij zet leerlingen aan de kant met time-outs. Maar ze lachen erom: 'Fijn dan hoeft ik tenminste niet mee te doen'.

De student doet enorm zijn best om de groep te managen. Gesprekje hier, een strenge blik daar. Ik heb met hem te doen

Een leerling die een andere leerling opzettelijk tackelde wordt verwijderd. De begeleider loopt even mee om er zeker van te zijn dat betreffende leerling ook daadwerkelijk naar de coördinator gaat. Ondertussen zijn Roos en Michael naast mij gaan zitten. Het unihockey toernooi is namelijk stilgelegd vanwege een akkefietje met een omgeduwd doeltje – dat gaat nog wel even duren-. Het zijn twee lieve rustige kinderen. Ik vraag of ze van 'gym' houden en of ze misschien een 'top' hebben voor de stagiaire. Ze vinden de gymles leuk en zeggen dat de stagiaire het keigoed doet. Mijn hart breekt. Ik vraag

Hans Dijkhoff

▲ *Waarom ging ...* of ze vinden dat de stagiaire nog wat strenger zou kunnen zijn zodat iedereen weer fijn kan spelen. Een enorm suggestieve vraag, ik geef het toe, maar ik was nieuwsgierig: 'Nee, hoor strenger hoeft niet, want dat helpt toch niets. Die jongens trekken zich daar niets van aan. Bij andere lessen is het vaak nog veel erger'.

Helden

De begeleider komt terug. Omdat het onder deze omstandigheden volledig ridicul is om te beginnen over de gekozen werkvorm bij het hoogspringen begin ik toch maar voorzichtig over het lesklimaat. De begeleider gaat recht op zitten en kijkt me vastberaden aan. Hij is zichtbaar blij dat ik erover begon en vertelt trots dat hij zojuist met twee andere collega's een plan heeft ingediend bij het management om de hele school opnieuw in te richten; veiliger en kind-vriendelijker. Met nieuwe regels en een lik-op-stuk beleid waarin boosdoeners direct buiten de school konden worden geplaatst om een paar dagen op een andere locatie les te krijgen. Maar het plan ging nog veel verder. Het handelde over het vergroten van de ouderbetrokkenheid met de bedoeling om samen met de docenten de regels te handhaven, het ging over gescheiden pauzes voor boven en -onderbouw zodat leerlingen wat leefruimte gegund was. Over een gaaf schoolplein en over scholingen voor alle docenten om het gedrag van de kinderen positief te beïnvloeden. Het ging feitelijk over de school waar zij gedrieën hardop over hadden durven dromen en waarvoor zij bereid waren te vechten. Hij gaf aan dat zij zich altijd stoorde over hoe de leerlingen bij de gymlessen aankwamen, maar wist dat het nauwelijks mogelijk is om dan met die paar uurtjes in de week de hele sfeer in de school te veranderen. En, zo zei hij met klem; 'de goede leerlingen mogen niet lijden onder de kwaden, niet op onze school!'. Het plan was een schitterende

Contact

g.vandokkum@fontys.nl

Kernwoorden

Bildung, pedagogiek, opvoeding

aanzet tot een fluwelen revolutie. Een poging om de anarchie die kinderen overgeeft aan *het recht van de bruto* te vervangen voor een systeem van randvoorwaarden dat het voor een kind mogelijk maakt om zich te ontwikkelen. Van *overlevingsstand* naar *leerstand*! Wat gun ik dat aan Roos en Michael. Wat gun ik dat aan alle andere kinderen van deze school. En wat gun ik dat aan alle leraren op deze school.

It takes a village to raise a child

De docenten LO uit mijn verhaal hebben het goed gezien. Alleen staan ze niet sterk. Hoe competent de docent in kwestie ook is, je hebt iedereen keihard nodig; ouders, schoolleiding en collega docenten, maar ook de conciërge, de mevrouw van de mediatheek, en de wijkagent. Wie brengt ze ooit tezamen? Bovendien moeten de randvoorwaarden kloppen. Het gebouw, het schoolplein, de lokalen en het rooster. En zelfs dan heb je het belangrijkste ingrediënt nog altijd niet. En dat ingrediënt lieten de docenten LO zien. Je moet je pedagogische verantwoordelijkheid nemen en er tot in je kern van doordrongen zijn dat die kinderen het niet zonder ons kunnen. Dat ze leukere mensen worden als wij zaken van ze verwachten, soms ook eisen. Dat ze grenzen nodig hebben om zichzelf tegen af te kunnen zetten. Dat ze spiegels nodig hebben voor hun eigen gedrag. Dat iemand in ze gelooft wanneer ze even niet in zichzelf geloven. Dat ze worden uitgedaagd om na te denken over hun gedrag en de gevolgen van hun handelen. Alleen dan, en dan alleen kunnen wij kinderen opvoeden tot uniek eigen volwassenen, die zelfverantwoordelijk hun eigen leven vormgeven maar tegelijk verantwoordelijkheid oppakken voor anderen en de wereld waarin zij leven.

Op opvoeding aangewezen

Dit pleidooi voor een hands-on normatieve pedagogiek past wellicht niet helemaal bij de huidige tijdsgeest. Individualisering is de norm en het ego wordt in onze vrije markt op tal van manieren getriggerd. Tuurlijk mag het kind centraal staan (ik hoorde ooit de on-zin: 'onze school is van de kinderen'). Allemaal ok, maar verwar dat niet met het idee dat het kind geen liefdevolle en duidelijke begeleiding nodig heeft. Om te kunnen groeien heeft de mens grenzen nodig. Absolute vrijheid bestaat niet en de vrijheid van de één grenst aan de vrijheid van de ander. Voor zorg, onderwijs en morele vorming blijft elk kind *op opvoeding aangewezen*. De besproken docenten LO zijn wat mij betreft voorbeelden van wat het betekent om pedagogische bekwaam te zijn. Ik hoop dat ze de rest van de school meekrijgen. De kinderen verdienen het.

Gertjan van Dokkum is docent Pedagogiek en Filosofie aan de ALO Eindhoven.